

A „kis Eötvös”

— avagy egy szegedi specialitás

Ha az ember a Lenin körúton, a népszerű „Gödör” étterem tömegszomszédságában belép a kapun, mely fölött „József Attila Kollégium” felirat olvasható, s elindul fölfelé a lépcsőn — néhány forduló után újabb tábla tűnik elő. Ráadásul elég furcsa: Eötvös Loránd Kollégium. Hogyan is van ez? Kollégium — a kollégiumban?

Látszólag igen, viszont tudjuk, a valóság kicsit mindig más. Jelen esetben is. Sokkal inkább úgy lehetne válaszolni: kollégium a többin kívül, ugyan mellettük is, mégis egészen különleges státuszban. A maga módján legalább annyira speciális helyet foglalva el Szeged iskolaváros-univerzumában, mint a budapesti „nagy Eötvös” a magyar közoktatás és kultúra 20. századi történelmében.

Az a tény, hogy ma a „kis Eötvös” a JATE József Attila Kollégiumának kebelében, pontosabban annak épületében található, bizonyos szempontból fejlődést is jelent. Némi koleszhistória szükségeltetik tehát.

Amikor a múlt század utolsó harmadában égető kérdéssé vált Magyarországon a tanárképzés reformja, 1895-ben a híres párizsi Ecole Normale Supérieure mintájára létrehozták Budapesten a bölcsészhallgatók állami internátusát, az Eötvös József Kollégiumot. Külön tanári karral, különleges, emelt szintű bölcsész-képzéssel, az egyetemről való teljes anyagi és szellemi függetlenséggel. Az Eötvös-kollégisták — a magyar szellemi élet jó néhány későbbi nagyságát találhatjuk megfakult névsorukban — az egyetemre csak vizsgázni jártak.

A 30-as évek elején, egészen pontosan 1932-ben Szegeden — talán a nevezetes Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának terméztudományos kompenzációjaként — TTK-s oktatók és hallgatók hozták létre az Eötvös Loránd Kollégiumot. A reálorientáció teljesen egyértelmű volt, noha kapcsolatban álltak az *Ortutay Gyula*, *Hont Ferenc*, *Buday György* és a többiek nevével fémjelzett művészeti kollégiummal is. A háború után a szegedi Eötvöst is a népi kollégiumok rendszerébe kívánták beolvasztani, de a NÉKOSZ 1948-as „befagyasztása” után természetesen a szegedi Eötvös is megszűnt. Egészen 1956-ig. Az 1956—57-es tanévben született újjá. Kezdetben nem is akárhová: egy Batthyányi utcai magánháza-ban kaptak helyet. Tizenöt fiú és négy lány jelentette a „kis Eötvös” reneszánszának kezdeti tagságát, az igazgató a régi szegedi Eötvös-kollégista, *dr. Grassely Gyula* professzor lett. A terméztudományos jelleg ugyan megmaradt, de ahogy az évek múltak, úgy csökkent. S az Eötvös egyre „bölcsészesebb” lett. Az 1971—72-es tanévre pedig ismét koedukálttá vált, s végleg elnyerte a mai formáját.

Mitől is különleges ma ez a kollégium? A létszám eleve alacsony: 30—40 kollégista az átlag. A felvétel komoly feltételekhez kötött: jeles átlag, folyamatos diákköri munka, KISZ-ajánlás, a kollégiumba történt belépés után pedig részvétel valamilyen önképzőkörben. (Ami volta-keppen nyelvtanulást vagy külföldi — filozófiai, irodalomtörténeti, történelmi — szakmai körökben végzett munkát jelent.) Bekerülni általában csak pályázat útján lehet. Előadóestek, neves tudósok vendégek, viták, s noha a hely kicsiny (két folyosó mindössze az Eötvös-birodalom), találkoznak időről időre más felsőoktatási intézmények hallgatóival, kollégistáival is. A felsoroltakkal együtt nagyjából így lehetne jellemezni az e speciális diákkörönben folyó munkát, az itteni tanulást. Van azonban még valami, amit nem is annyira a szellemi teljesítményeken lehet mérni, jóllehet azok sem megvetendők: az évek, a hagyományok következtében kialakult egy sa-

játos „eötvösös”-szellemiség, az összetartozásnak, a viszonylag szűk helyre történt összezártságnak egyik legemberibb és legpozitívabb következménye. A kollektivitástudat, s ezzel a súly és a tekintély, amit a név — Eötvös-kollégista — magában rejt. Nemrégiben, szeptember végén rendezték meg a régi kollégisták találkozóját a maiakkal, amit — állíthatom — enyhén szólva nem lehetett a szokványos-formális találkozókhöz hasonlítani. Az eddig vezető út — mondjuk a Batthyány utcától — elég nyilvánvalóvá is teszi a különbséget.

Vajon, mire volt, s mire való manapság egy ilyen kollégium? Ha nem a pesti minta, nem is a hagyományos, elsősorban szociális szempontokon nyugvó szálláshely-biztosítás a mérvadó, akkor mi? A válasz elég egyszerű: a mindenkor közösség eredeti közhelys-beolvasztó ereje, mely az egyéni teljesítményeken alapul. S melynek eredményei egyértelműek. Olyan átlagon felüli teljesítményekre képes, az átlagnál kiválóbb adottságokkal rendelkező egyetemi hallgatókat (bölcse-szeken kívül kisebb számban terméztudományi karosokat is) „hoznak egy tető alá”, akiknél a közös munka a társadalom és az egyén nézőpontjából egyaránt rendkívül fontosnak munkakörökre képez szakembereket. Mostanáig a kollégium 50 volt hallgatója került be csak az egyetem különböző tanszékeire, intézeteibe. S ekkor még nem is szoltunk más, fontos állásokról, a Kulturális Minisztériumtól különböző központi intézményekig.

Az itt élő hallgatók zöme három szakos, tehát speciális képzést is kap. A tanulmányi eredmények átlaga egyfolytában 4,5 körül. A matematikusok, vegyészek évfolyamuk legjobbjai. Ha a mindenkor létszámát, mondjuk a 36 Eötvös-kollégistát számítjuk, minden tanév végén 50 százaléka az egyetemen marad, oktató, tudományos munkatárs lesz.

Az „elit kollégiuma”? Ez a megfogalmazás kissé veszélyes, s nem valami szerencsés. Hiszen éppen kiemelkedő képességű fiatalok együtteséről van szó, akiknek közösségét, együttlétük óriási hasznát, a „kis Eötvös” létjogosultságát már többszörösen igazolta a legelfogulatlanabb bíráló — az idő.

Néhány év múlva, 1982-ben nevezetes évfordulójához érkezik a szegedi specialitás: a második világháború előtti alapítás 50., az 1956—57-es újjászülésének pedig 25 éves évfordulóját ünnepli majd. Ha ott még nem is tartunk ugyan, azért jó tudni, hogy ilyen kollégiuma is van Szegednek. S az sem árt, ha büszkéek vagyunk rá.

DOMONKOS LÁSZLÓ

Polner Zoltán

Átok alatt

Esteledik.

Fekete kakasom
rúgja az alkonyt. Bontogatja
a hőség ezüstpapíraiból

a szél a fákat.

Esővert ajtón
hová mész a házból,
kék gyökerű kutam
hová rejted a rézpénzt?

Fehér ágyamat

asom. A tollak között
három véresepp.
Beleöszül az ablak:
fogaddal, száddal égetsz össze.

Ha átjárhatna

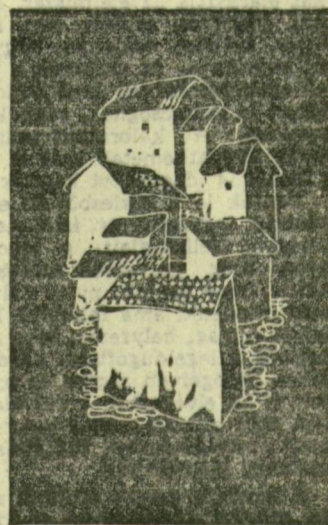
szobámon az öröm.
Siratók jönnének virrasztóba,
Napot szorongató fellegek.

Lépéseid

óraütése. Jajgat
a küszöb.
Harmadnapra halott
a holdfénynek támasztott balta.

STETTNER BÉLA METSZETEI

TÓTH RÓZSA METSZETEI

Faküllös autók

A nyolc Kisapáti testvér közül hármat fura embernek tartanak a bordányiak. Idehozzák az isten háta mögül is a darabokra pusztult öreg autót, és addig ütik, verik, pofozzák, simogatják, ameddig ki nem jön belőle a díszes, cirádás járgány. A bordányi Bermudán — így nevezik, ahol laknak — Istváné a sarki ház. A szomszédokból — a testvérektől — jött elő a hívás. Háza körül nincs kerítés, még félben áll az építkezés. Autószerelő, malteros, meszes ruhában ritka — de Kisapátiéknál egyáltalán nem meglepő. (Mint később kiderült.) A napi munkán kívül még sok mindenre jut idő. A házat maguk tervezték, maguk építették. Magasföldszintes, mutatós hajlék, alul garázsszal. Benne a faküllös autók.

Az autóműtő falán színes prospektusokon öreg autók. Majd

egyikéhez fog hasonlítani a mostani szürke fiáker. A kocsinak nincsen teteje, kellei szanaszét hevernek. Az egyik a motorke-rekpar lámpafején, a másik a kempingbicikli csomagtartóján. Itt is félbe van minden, mint az udvaron.

— Már működik — mondja Kisapáti István —, Laurin and Klement kocsi ez, a Skoda őse. Jászényszaruban egy fészerben találunk rá. Fából volt a hátulja.

— Hosszú az útja idáig?

— Öt centinként vettük ki a földből. Teljesen elült. Ráadásul még mellette volt a salakdomb is, két méter magasban. Mások lemondtak róla. Nézte a Közlekedési Múzeum is, de ottmaradt. Megvastagodott mellette az eperfa és beszorította a falhoz. Ez előtt negyven évvel tették be a kocsit a színbe.

Mint ahogy mesélte, nem bírta volna már sokáig a matuzsálem, amikor elmentek érte esztergomi barátjával. Kettős lett az örömmük, mert ugyanott találtak egy első kiadású motorbiciklit is. Az akkori tulajdonos tudta, hogy értéket tart a portáján, csak nem volt ereje, hogy rendbe hozza. Szerette, Cukorbabának nevezte a grófk hajdani autóját. Azok, miután fölbörtáltak vele, beadták az autóműtőbe.

— Az egyik oldala darabokra esett, a másiknak meg csak a kereke maradt. Addig toldoztuk-foltoztuk, ameddig ilyenre sikerült — mutat a kerekeken álló jóságra.

A sofőr, mint szakmabéli, megnezi megvan-e mindene. Kezére esik-e a sebáltó, a kézifék meg a többi kallantyú. Aztán csodálkozik: bátya, miből — mi lett. Mondja is, hogy az ő Skodájával is sok baj volt, mire rendbe hozta — pedig hol van az az úkapához.

— Nem ez a sláger, ennél a Pallayinl Fiatja öregebb, 1910-ben készült, Bécsben. És azért egy vagon cirokszárat kellett lepakolni a seprükészítőnél.

Azt már nehéz kideríteni, hogyan lett az ögróf autójából trágahordó, de a bordányi fiatalember annyit hallott róla, a vásárhelyi bírónak és a rézöntőnek

köze van hozzá. Állítólag pénz helyett is használták, mert munkadíj fejében adták oda korábbi gazdájának. Az újak szereltek bele másik motort — a régibet bedobták a sarokba és háztáji kocsinak használták. Amikor kitélt a becsülete, azután cirokszártó gyanánt szolgált.

— Mi is kaptunk vele pótmotort, de meg kellett keresni az eredetit.

— Mennyit ér most a kocsi?

— Nem eladó. Az ilyen autó csak a gyűjtőnek érték. Minden porcikájával rengeteg a munka. Hozzáértő az ember kezéhez, olyan sokáig simogatja. Sok utánajárással alakul. Az ülést például egy évig kerestem. Lábakat szereltek alá, kisülőkének használták, amikor meglettem.

— Ilyesmire csak úgy rálátal a gyűjtő?

— Követtem címről címre. Eppen meszeltek a házban, kiraktak mindent az udvarra, ott láttam meg. Nem akarták ideadni, mondván, abból jó nézni a tévét.

— Az autó régi szenvedélye?

— Tíz éve vagyok szerelő, de előtte is foglalkoztam öreg gépekkel. Közösen csináljuk a testvérekkel, József autószerelő, Antal sofőr. Egymás mellett lakunk.

— Mire jó az öreg kocsi?

— Elmegyünk vele a veterán-találkozókra, megmutatjuk a közönségnek a kezünk munkáját. Minden találkozó verseny is egyben, díjakat adnak. Többször nyertünk mi is. Ha jól összeszámolom, egy kis kas megtelne velük. Például Prágából a legszebb autóért járó díjat hoztuk haza.

Bejön a feleség, hoz valami kelléket a faküllöshöz. Adódik a kérdés:

— Lehet élni ilyen utazó-barakcsoló emberekkel?

— Hogyne, megyek vele én is. Amikor komolyra vesszük a szót, elmondja, hogy fárasztó igaz, az ura szenvedélye, de annyira izgalmas és érdekes, hogy megéri. Még akkor is, amikor egész nap annyira befeleledkeznek a munkába, hogy nem is esznek. Vagy ha véletlen ráakadnak a lökhárító nyomára. Ilyenkor is gyorsan végig kell szaladni a címeiket. Néha ez aztán el-tart évekig is.

— A faküllös Skoda hova készül?

— Tallinnba, az öreg autók olimpiájára.

MAJOROS TIBOR